

УДК 811.161.2'367.332

ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОСТОГО ГОЛОВНОГО КОМПОНЕНТА БЕЗОСОБОВОГО РЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Формально-граматичний напрям у синтаксисі зорієнтований на вивчення «набору парадигм – моделей, зумовлених наявними в кожній мові морфологічними формами в їхніх найоптимальніших виявах і варіантах» [12, с. 30]. Основним об'єктом формально-граматичних студій у слов'янському мовознавстві стало речення, опис формальної організації якого являє собою вчення про формально-синтаксичний ярус, що співвідноситься «з відповідним формальним реченнєвим зразком, реченнєвою моделлю – формально-синтаксичною структурою, структурною схемою» [2, с. 54].

Формально-синтаксичну структуру безособового речення вивчали Є. Галкіна-Федорук [4], В. Георгієва [7], Г. Чирва [16], П. Дудик [9], Е. Алсуф'єва [1], Т. Шабаліна [17], Ю. Долін [8], Т. Рамза [14], Е. Проворотова [13], Н. Курмакаєва [11] тощо. В епіцентрі аналізу були головний та поширювальні компоненти безособової конструкції, проте з розвитком категорійного, функційного, дериваційного синтаксису виникла потреба переглянути та уточнити формальну параметризацію категорії безособовості. **Метою** нашої статті є конкретизувати набір морфологічних засобів експлікації простого головного компонента (ГК) безособового речення (БР) у зв'язку із транспонуванням предикативних прислівників та предикативних форм на *-но*, *-то* у типові дієслівні синтаксичні позиції.

Односкладне безособове речення маркує дію чи стан, незалежні від витворювача дії та носія стану. Відповідно його головний компонент репрезентує словоформа, «релевантною ознакою якої є неможливість корелятивного зв'язку з називним відмінком, що й відтворює феномен БР –

закритість позиції підмета як показник інволютивного процесу або стану» [11, с. 9]. ГК БР в українській мові може мати просту, складну та складену форми.

Простий ГК БР має одноелементну експлікацію. Такий компонент спроможний автономно, однослівно, реалізувати граматичну та предметну власну кваліфікацію. Частиномовний інвентар ГК БР в українському мовознавстві окреслювали залежно від парадигми, а ракурсі якої було здійснене дослідження. Потенційними виразниками безособовості на синтаксичному рівні зазвичай визнають:

- 1) власне безособові дієслова;
- 2) особові дієслова в безособовому значенні;
- 3) незмінні предикативні форми на *-но*, *-то*;
- 4) предикативні прислівники;
- 5) предикативи;
- 6) предикативне слово *нема* [19, с. 121-126].

Найуживанішим різновидом безособової конструкції вважають такий, ГК якого репрезентований власне безособовим дієсловом («одноособовим», «моноособовим» [3, с. 268]): *Ще й не розвиднялося, коли ми під'їхали до артільської стайні* (В. Шкляр); *Надворі вже й вечоріє* (М. Матіос); *Світало і хмарилось, вітер летів виднокругом* (М. Матіос); *Оце й поталанило тобі у цій справі* (М. Матіос); *Так смеркало і того разу* (М. Матіос). Форма вживання таких дієслів збігається з формою третьої особи однини, тобто «тією особовою формою, у якій виступають дієслова, носієм стану яких є об'єкт повідомлення» [2, с. 268]. Безособові дієслова належать до семантичних груп, що означають:

стан природи (*світає, смеркає, сутеніє, вечоріє, розвидняється, мрячить, дощить, сніжить, весніє, гримить, блискає*);

фізичний або психічний стан людини (*морозить, трусить, трясє, лихоманить, температуриє, нудить, працюється, сидиться, лежиться, пишється, п'ється*);

успіх (*ведеться, везе, таланить, фортуниє, щастить*);

оцінку міри або необхідності якогось стану (*бракує, бракне, вистачає, стає*);

бажання (*хочеться, кортить, бажається*).

Вони становлять історично замкнену, закриту для поповнення групу слів.

Об'єктивуючи ГК БР, власне безособові дієслова можуть мати форму третьої особи однини теперішнього й майбутнього часу та форму середнього роду минулого часу й умовного способу. Враховуючи графемну кореляцію категорії виду, в українській мові виділяємо 7 потенційних підтипів простого ГК БР, реалізованого власне безособовим дієсловом:

1) простий ГК БР у формі 3-ої особи однини теперішнього часу недоконаного виду: ...*Скрізь тільки спеціалістів **бракує*** (І. Жиленко); *А в степу **весніє, весніє*** (О. Гончар); *Аж морозить від цього погляду* (Вал. Шевчук); *Сутеніє рано восени* (І. Жиленко); *Та уже й **смеркає*** (І. Жиленко);

2) простий ГК БР, оформлений 3-ою особою однини майбутнього часу доконаного виду: – *І коли вже **засвітає?*** (В. Шкляр); *Біля нас як **загримить*** (В. Шевчук); *І чому йому ніяк не **розвидниться?*** (М. Матіос); *В яру **проясниться, і всі знову зберуться*** (В. Шкляр); *Аж Мишкові **пощастить?** Від п'яніючої яскравості до сірої сирості за якихось тиждень-два **задощить*** (М. Матіос);

3) простий ГК БР, оформлений 3-ою особою однини майбутнього часу недоконаного виду: *Ох і **віхолитиме*** (В. Шкляр); *Мріятиметься про щось далеке й несподіване* (В. Шевчук); – *Чекаю, коли мені так солодко **спатиметься** біля тебе* (В. Шкляр); *Не **співатиметься** на ту весну* (М. Матіос); *Згадуватиметься про цю зустріч ще не раз* (В. Шевчук);

4) простий ГК БР, репрезентований середнім родом минулого часу доконаного виду: ***Розвиднілось** навкруги, **розвиднілось** в душі, в очах* (О. Забужко); *Літня спека ще володарювала над цим краєм, а звечора **задощило*** (М. Матіос); ***Засутеніло** надворі* (М. Матіос); *Нам **пощастило*** (М. Матіос); ***Звечоріло*** (І. Жиленко);

5) простий ГК БР, репрезентований середнім родом минулого часу недоконаного виду: *Чогось все ж не вистачало* (М. Матіос); *...Ще бракувало людям курячих епідемій* (М. Матіос); *Надворі смеркало* (Вал. Шевук.); *Мене морозило, й боліла голова* (Вал. Шевчук); *Ледь світало, коли прокинувся* (Вал. Шевчук);

6) простий ГК БР, експлікований середнім родом умовного способу доконаного виду: *Якби дощ, одразу завесніло би* (І. Вільде); *Ще кілька хвилин, і йому забракло б мужності* (Вал. Шевч.);

7) простий ГК БР, експлікований середнім родом умовного способу недоконаного виду: *Фортунило би так щодень!* (О. Забужко); *І йому хотілося б затишку!* (О. Забужко).

З-поміж окреслених підтипів простого ГК БР широкий ужиток мають компоненти, виражені власне безособовими дієсловами середнього роду минулого часу доконаного та недоконаного виду. Спорадичними у цій функції постають власне безособові дієслівні лексеми, марковані середнім родом умовного способу доконаного та недоконаного виду.

В українській мові ГК БР репрезентують також особові дієслова в безособовому значенні: *Надворі аж зітхнулося з полегкістю* (М. Стельмах); *Спалахнуло високим полум'ям й освітило похмурі брилисті стіни* (М. Матіос); *Назустріч сипало розпеченим оловом* (В. Школяр); *Боляче задзвеніло в її грудях* (М. Матіос); *Стукотіло глибоко в серці* (М. Матіос). За спостереженнями А. Загнітка, ці речення є «найпоширенішими в сучасній українській мові і надзвичайно різноманітні за змістом» [4, с. 533], що зумовлено активною дією процесу переходу особових дієслів у безособові. Безособово вживані особові дієслова, які через відсутність підмета означають дію чи стан як замкнений у самому собі процес, поділяють на зворотні (з постфіксом *-ся*) та незворотні (без постфікса).

Обидва зазначені різновиди дієслів широко функціонують у ролі простого ГК БР в українській мові:

– незворотні дієслова: *Хлопчєня раптом злякалося його, бо від нього заструмувало такою силою, якої він не знав* (Вал. Шевчук); *Кинув ту сливу до рота, й тоді ще більше запахло осінню* (М. Матіос); *Над головою затремтіло від багрянцю* (М. Матіос); *Натовпом хитнуло* (І. Роздобудько); *Сонцем залило галявину* (М. Матіос);

– зворотні дієслова: *Уже й до вечора похилилося, а може, ще збираються на небі хмари* (М. Матіос); – *Будьте здорові з Різдром святим! – почувлося здалеку Ніні* (Л. Дашвар); *Подумалося їй мимохїть, що всі ці роки – велике і страшне снище* (Вал. Шевчук); *І робилося їй якось легко-легко...* (М. Матіос).

Семантичний спектр особових дієслів у безособовому вияві без постфікса -ся поєднує значення:

– стихійних процесів, атмосферно-метеорологічних явищ природи і суто фізичних, природних процесів, обмежених у своєму вияві певними просторовими виявами (*блакитніти, просторішати, світліти, свіжіти, рожевіти*);

– стихійних процесів, реалізованих з допомогою якогось предмета, який чинить дію, або певного явища природи, що становить джерело дії-стану (*понасипало, повіяло, мело, зросило, обвіває тощо*);

– різних виявів фізичної та психічної сфери в організмі людини, її відчуттів, сприймання, настроїв, переживань (*шумить, дзеленчить, гуде, гриміло, клекотало*).

Такі дієслівні лексеми у функції ГК БР «реалізуються в кількох типових структурних схемах, до складу яких, крім головного члена, входять обов'язкові залежні компоненти різної семантичної природи» [6, с. 43].

Більш вузький значеннєвий діапазон мають особові дієслова в безособовому значенні з постфіксом -ся. Об'єктивуючи простий ГК БР, вони вказують на:

– різні процеси сприймання чого-небудь (*бачитися, ввижатися, здаватися, відчуватися, маритися*);

– процеси мислення й мовлення, «що сприймаються як стихійні, бо наперед і свідомо не проектувалися, не планувалися» [10, с. 534] (*мовитися, зіткнутися, думатися, згадуватися, мріятися*).

Трансформація такого дієслова в безособове зумовлена переміщенням називного суб'єкта дії або стану в семантико-синтаксичну зону давального відмінка, що сприяє розвитку в нього вторинної семантико-синтаксичної функції суб'єкта стану. Внаслідок цього зазнає змін і предикат дії або стану: дієслова зі значенням дії або стану сполучаються з постфіксом *-ся* і перетворюються на дієслова стану.

Досліджено, що конструкції з цим ГК часто функціонують як головна частина складнопідрядних речень із підрядними з'ясувальними [10, с. 534; 19, с. 123].

Особове дієслово в безособовому значенні без постфікса *-ся* та з ним експлікують ГК БР та маркують дію або стан, позбавлені активного витворювача чи носія, набуваючи форм третьої особи однини теперішнього й майбутнього часу, середнього роду минулого часу та умовного способу.

Комбінування графемних реалізацій категорій особи, роду, часу, способу, а також допоміжної категорії виду, репрезентованої привативною опозицією графем доконаного і недоконаного виду, дає підстави виокремити в українській мові 7 потенційних підтипів простого ГК БР, вираженого зворотнім або незворотнім особовим дієсловом у безособовому значенні. Це:

1) простий ГК БР, виражений дієсловом у формі 3-ої особи множини теперішнього часу недоконаного виду: ... *Від річки тягне прохолодою* (Л. Дашвар); *Від голоду й спеки паморочиться в голові* (Л. Дашвар); – *Особливо за картоплю в мундирах дякую, бо так гарячого іноді хочеться* (Л. Дашвар); *Чому тобі не спиться о такій годині* (М. Матіос); *Чомусь шумить у вухах* (М. Матіос); *Сниться йому чи привиджується* (М. Матіос); *У хаті пахне хлібом* (М. Матіос);

2) простий ГК БР, оформлений 3-ою особою однини майбутнього часу доконаного виду: *Коли вже запахне ранньою весною?* (М. Матіос); *Доці*

дріботитимуть все рясніше, вітри-шпигуни проникнуть у всі закутки, землю заквасить (Л. Дашвар); *Висвистить* нашу Незалежність у підземну трубу (М. Матіос); *Задзижчить і забринить навкруг* (Вал. Шевчук);

3) простий ГК БР, експлікований 3-ою особою однини майбутнього часу недоконаного виду: *І вже не міг дочекатися, коли пахнутиме* лісом і лугами, левадою і полем (Л. Дашвар); ... *Влітку в ній віятиме* прохолодою (Л. Дашвар); *І голову зноситиме* кудись далеко (М. Матіос); *Під Києвом теж заростатиме* травою (М. Матіос); ...*А навколо пахнутиме* травою й зіллям (Вал. Шевчук);

4) простий ГК БР, формалізований середнім родом минулого часу доконаного виду: *Збризуло* дощиком (І. Жиленко); *Позолотило* плече і щоку (І. Жиленко); *В повітрі тепліло* (І. Жиленко); *Запахло* дощем (І. Жиленко); *Почулось: до-ре-мі-фа-соль* (І. Жиленко); *Схолоднішало* (І. Жиленко); *Незвідь від чого Іванові подумалося, що все це дивно* (Вал. Шевчук);

5) простий ГК БР, репрезентований середнім родом минулого часу недоконаного виду: *А ще недавно вибухало* в Артемівську (М. Матіос); *Мені великодушно дозволялося* розглядати малюнки в тих книжках (Василь Земляк); *Пахло свіжою росою* (М. Матіос); *Гоготіло і сміялося, розливало* червоне світло, заповнюючи небо, подвір'я й будинок (Вал. Шевчук.); *Розквітало* неквапно, наче стягнуто з нього було мережану заслонку (Вал. Шевчук); *Там жилося* весело й цікаво (М. Матіос); *Пліткувалося, як співалося* (І. Жиленко); *Сіріло* досить швидко (М. Матіос);

6) простий ГК БР, виражений середнім родом умовного способу доконаного виду: *За ніч понідмерзало б, тепер відтало би* (М. Матіос); *Мені самому в очах потемніло б* (М. Матіос); *Запахло б* ароматом лілії (М. Матіос); *І в кухні знову запахло б* смаженим тістом, тютюновим димом і перепаленим гасом (Вал. Шевчук);

7) простий ГК БР, репрезентований середнім родом умовного способу недоконаного виду: ...*Надворі пахло б* опаленим листям (М. Матіос); *І коливало б* його в ласкавих хвилях, понесло би через яри й долини... (М. Матіос);

Вже темніло б на заході (М. Матіос); *А як же гарно звучало б для православного вуха – Петра і Февронії* (М. Матіос).

ГК БР, об'єктивований дієслівною лексемою середнього роду умовного способу, має вузький ужиток в українській мові, що, на нашу думку, зумовлено більш спорадичною потребою мовця передати гіпотетичну дію, порівняно з реальною.

До ядерних безособових конструкцій української мови також належать такі, ГК яких репрезентовано формами на *-но*, *-то*: *Давно попалено листи* (М. Матіос); *Записник повернуто власнику* (М. Матіос); *Там розпочато дискотеку* (І. Роздобудько); *А світ уже залито тишею* (І. Жиленко); *Чи не зурочено нас* (Л. Дашвар); *Казано ж древніми про тлінність світотвору* (Василь Земляк); *Коли вже мене покликано на це діло, то де дітися?* (Вал. Шевч.); *Вздovж доріжки було щедро насаджено квітів: флокси, жоржини, нічні красуні й троянди* (Л. Дашвар); *Одразу було вбито всі почуття* (М. Матіос); *Але квитків до Амстердама було замовлено два* (І. Роздобудько). Такі речення мають «своєрідні часові й видові ознаки, особливі зв'язки з об'єктними і суб'єктними членами» [15, с. 205], що значною мірою зумовлено впливом лінгвальної природи словоформ – виразників ГК цих конструкцій. Форми на *-но*, *-то* є одним із основних дієслівних утворень, що виражають «значення результативного стану, який є наслідком виконаної дії» [2, с. 290]. Характерною особливістю цих форм є те, що в них максимально знижено комунікативний ранг основного учасника ситуації – суб'єкта дії. На підставі того, що в структурі цих незмінних предикативних форм немає будь-яких граматичних афіксів, які б указували на особу виконавця дії. К. Городенська кваліфікує речення з предикативними формами на *-но*, *-то* як завершальну ланку в процесі нейтралізації суб'єкта-виконавця дії [5, с. 92], а А. Загнітко відносить їх до ядерних безособових конструкцій [10, с. 534]. В українській мові здебільшого функціонують БР з ГК – формою на *-но*, *-то*, співвідносною з дієсловами доконаного виду, які маркують наслідок минулої дії: *Звичайні собі хатки густо згромаджено попід Вавилонськими горами*

(Василь Земляк); *Його загнано на лід* (В. Земляк); *Його зварено з першого весняного молока* (В. Земляк); *Із можливого в чудесне перекинуто мости* (М. Матіос); *Невже його пробачено?* (М. Матіос); *Сліди позначено звечора* (М. Матіос); *З полів вивезено урожай* (Л. Дашвар). Безособові конструкції з ГК – формою на *-но, -то*, співвідсною з дієсловами недоконаного виду, обмежені, що зумовлено несумісністю їхніх значень. Такі компоненти функціонують переважно в розмовному мовленні та в усній народній творчості, вказуючи на повторюваність дії а минулому. Найактивніше об’єктивують ГК БР форми *казано, балакано, говорено, бачено, їжджено* тощо: *Вам казано – любить братів* (Олександр Олесь); *Там переказано останні новини, оцінювано спектаклі, вернісажі, нові поеми, романи* (О. Ільченко). Отже, в українській мові вирізняють два потенційних підтипи простого ГК БР, експлікованого формою на *-но, -то*: компонент, репрезентований формою на *-но, -то*, співвідсною з дієсловом доконаного виду, та компонент, компонент, виражений формою на *-но, -то*, що корелює з дієслівною лексемою недоконаного виду.

Остаточному морфологічному закріпленню значення стану в дієсловах, що виконують роль ГК, БР, сприяє заперечність дієслів у базових двоскладних реченнях (*Людям не працюється; Мені не спиться; Марині не вірилося*). Н. Курмакаєва заперечення взагалі кваліфікує як структуротвірний фактор, а речення з ГК, маркованим негацією, інтерпретує заперечно-безособовим [11, с. 10]. Ядро цієї моделі становлять негаційні деривати дієслів *бути, стати, виявитися*. Дослідниця доводить, що вихідна структурна схема заперечно-безособових речень в узусі динамічно розвивається та має фіксований набір модифікацій, «зумовлений закономірностями заповнення позиційного складу речення» [11, с. 10]. Вона виділяє вихідний інваріант та модифікаційні еліптичні трансформи: *Не минало й дня без сюрпризів* → *Не минало ні дня без сюрпризів* → *Ні дня без сюрпризів*. Останні дослідниця означає «генітивно-негаційними» та кваліфікує їх як інваріант заперечної моделі БР. До генітивно-негаційних належать і конструкції з ГК, формалізованим словом *немає (нема)*:

Звичайно, закону такого *нема* (І. Вільде); *Нема* без втрати перемоги (М. Коцюбинський); *Нема* числа прекрасним сценам і почуттям (О. Довженко). Заперечна лексема *немає* у ролі ГК БР є складником омокомплексу «*немає*», що формують два етимологічно споріднені омоніми, які розійшлися в процесі історичного розвитку, – дієслово та частка. Як дієслово *нема* зберігає свій генетичний код, семантику твірного слова і його функцію, у синхронії залишається дієслівною словоформою – субдієсловом – у складі морфологічної парадигми дієслова *бути* в його негацийній підпарадигмі [11, с. 11]. Дієслівна природа словоформи *нема* зумовила її закріпленість за однією синтаксичною позицією, в якій вона й виникла, – ГК БР негацийно-буттєвого різновиду БР. Отже, субдієслово *немає*, хоча й належить до периферії структурної парадигми дієслова, є ядерним репрезентантом ГК БР в українській мові.

Обов'язковим елементом структури таких речень є непрямий додаток у формі родового відмінка, що позначає особу або предмет, відсутність якого стверджується. Функцію *немає* (*нема*) може виконувати заперечна частка *ні* (*ані*), що набуває ознак предикативності. Такі структури мають значення теперішнього часу та функціонують переважно в описах, оповіданнях. Деякі мовознавці зараховують ці конструкції до генітивних [15]. На думку А. Загнітка, така позиція не вельми переконлива, оскільки подібні утворення є мовленнєвими виявами безособових конструкцій [10, с. 535] (ми поділяємо думку дослідника).

В українському мовознавстві традиційно виразниками ГК БР вважають також предикативи та предикативні прислівники [9; 19]. Проте останнім часом їх визначають як аналітичні дієслова [2, с. 122]. Цей статус підтверджує семантика предикативних слів, властиві їм морфологічні категорії, виконувана в реченні синтаксична функція, а також їхні семантико-синтаксичні особливості. В сучасній українській мові аналітичні дієслова стану налічують понад сто одиниць та об'єднують слова прислівникового походження зі значенням стану (*весело, відрадо, жако, морозно, радісно, тепло*) і слова

іменникового походження, які втратили зв'язок з парадигмою відмінювання і стали виконувати предикативну роль (*гріх, досада, жаль, лінь, пора, сором, шкода*). Лексеми обох груп у формально-граматичному ярусі безособового речення заповнюють позицію головного компонента: *Так тихо, тихо скрізь* (М. Матіос); *Як неймовірно радісно* (В. Шевч.); *Смішно, коли добрі хочуть вдавати із себе строгих* (І. Вільде); *Чи то стидно, чи боязко, чи жаль такої дрібної жінки* (М. Матіос); *Зими ж треба* (В. Сауляк); *Там було так гарно* (М. Матіос); *У квартирі зробилося тихо* (Л. Костенко); *Ставало тісно й душно* (М. Матіос); *Опівдні зробилося зовсім прохолодно* (М. Матіос); *А потім мені стало цікаво* (Л. Дереш); *Зимом 1942 року було сніжно і морозно* (В. Сауляк). Граматичне значення такого компонента реалізують два елементи – основний, об'єктивованій аналітичним дієсловом стану, експлікує предметну, речову, семантику, а допоміжний, виражений дієслівною зв'язкою, репрезентує граматичне значення компонента, що полягає в реалізації предикативності реченнєвої конструкції. Виражаючи теперішній синтаксичний час, дієслівна зв'язка має нульову репрезентацію, а головний компонент неповну двоелементну будову (*У будинку затишно*), компенсація повноти якої можлива при встановленні парадигматичних відношень (*У будинку стало затишно; У будинку стане затишно*), що дає підстави стверджувати: ГК БР, маніфестований аналітичним дієсловом стану, має складену, двоелементну, будову, яка, у свою чергу, може мати повну та неповну реалізацію. А отже, аналітичне дієслово стану не об'єктивує простого ГК БР.

Підсумуємо, семантико-функційне спрямування безособової конструкції у формально-граматичному ярусі закріплене експлікацією головного компонента, що має три структурні вияви – простий, складний, складений. Кваліфікаційним параметром простого ГК БР є одноелементність, морфологічно ідентифікована 3-ою особою однини теперішнього часу недоконаного виду одноособових дієслів та особових лексем у безособовому вживанні; 3-ою особою однини майбутнього часу доконаного та недоконаного виду одноособових дієслів та особових лексем у безособовому вияві; середнім

родом минулого часу та умовного способу доконаного й недоконаного виду одноособових дієслів та особових дієслів у безособовому значенні; доконаним та недоконаним видом предикативних форм на *-но, -то*; субдієсловом *нема*.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алсуфьева Э.Н. К вопросу о так называемых односоставных обобщённо-личных предложениях [Текст] / Э.Н. Алсуфьева // XIX Герценовские чтения. Филологические науки : Тезисы докладов. – Л., 1966. – С. 19–25.
2. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті [Текст] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови [Текст] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. – 400 с.
4. Галкина-Федорук Е. М. Безличные предложения в современном русском языке [Текст] / Е. М. Галкина-Федорук. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1958. – 332 с.
5. Городенська К. Г. Проблема двоскладності – односкладності в контексті історичного й дериваційного синтаксису [Текст] / К. Г. Городенська // Мовознавство : Доп. та повідомл. IV Міжнар. конгр. україністів. – К. : Пульсари, 2002. – С. 51 – 55.
6. Грищенко А. П. Безособове речення [Текст] // Українська мова. Енциклопедія : довідкове видання / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. – К. : «Українська енциклопедія», 2000. – С. 43 – 44.
7. Георгиева В. Л. Вопросы развития безличных предложений в истории русского языка (на материале памятников письменности XI – XVII вв.) [Текст] : автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. Л. Георгиева. – Л., 1969.
8. Долин Ю. Т. Ещё раз о грамматической форме безличного предложения [Текст] / Ю. Т. Долин // Русский язык в школе. – 1991. – №1.
9. Дудик П. С. Із синтаксису простого речення [Текст] : навч. посібник /

- П. С. Дудик. – Вінниця : Вид-во Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського, 1999. – 298 с.
10. Загнітко А. П. Теоретична грамати́ка сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис [Текст] : наук. видання / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 992 с.
  11. Курмакаева Н. П. Закономерности заполнения позиции главного члена безличных предложений в связи с действием принципа функциональной эквивалентности [Текст] : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / Н. П. Курмакаева ; Донецкий национальный университет. – Донецк, 2010. – 215 с.
  12. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення) [Текст] / М. В. Мірченко. – К., 1997. – 145 с.
  13. Проворотова Е. Ю. Безличные предложения в текстах «орнаментальной» прозы: структура, семантика, функционирование [Текст] : дисс. ... канд. филол. наук / Е. Ю. Проворотова : 10.02.01. – Волгоград, 2010. – 186 с.
  14. Рамза Т. Р. Безличные предложения в современном белорусском литературном языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Т. Р. Рамза : 10.02.03. – Минск, 1996. – 22 с.
  15. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання [Текст] / І. І. Слинько, М. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
  16. Чирва Г. М. Синтаксическая структура безличных предложений украинского языка. [Текст] (на материале литературы 50-70 гг. XX в.) : дис. ... канд. филол. наук / Г. М. Чирва. – Запорожье, 1977. – 192 с.
  17. Шабалина Т. Я. Структура и семантика безлично-инфинитивных предложений переходного типа в современном русском языке [Текст] : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Т. Я. Шабалина ; МОПИ им. Н. К. Крупской. – М., 1991. – 18 с.
  18. Шкіцька І.Ю. Реалізація суб'єктивно-модальних значень у структурі

безособово-інфінітивних речень сучасної української мови [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / І. Ю. Шкіцька ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2005. – 19 с.

19. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови [Текст] : підручник / К. Ф. Шульжук – К: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 406 с.

У статті обґрунтовано мовну кваліфікацію безособового речення в співвідношенні власне семантичного, семантико-синтаксичного, формально-граматичного та комунікативного рівнів структури речення, а також виявлено формально-граматичні параметри головного компонента безособового речення одноелементної будови в українській мові.

Ключові слова: односкладне речення, безособове речення, головний компонент односкладного речення, одноелементний головний компонент.

The article deals with the linguistic skills of the impersonal sentence in the ratio of the actual semantic, semantic-syntactic, formal-grammar and communicative levels of sentence structure and found formal-grammatical parameters of the main component of impersonal sentence of one-element structure in the Ukrainian language .

Key words: one-member sentence, impersonal sentence, main component of one-member sentence, main component of one-element structure.